

tion of criminal behavior that is complicit in all; the transformation of criminal behavior by the contractor; the transformation of criminal behavior that is one of the accomplices; transformation of criminal behavior that is member of an organized group or criminal organization. The author proposes approaches to the qualification of actions of accomplices each of the selected options. The author investigates also features accomplices incrimination certain aggravating circumstances of the crime.

Key words: complicity in a crime, transformation of criminal behavior, qualification of crimes, set of crimes.

Отримано 11.06.2013

УДК 343.23

О. В. КОЛОС

Ольга Валеріївна Колос, здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ ПОВТОРНОСТІ ЗЛОЧИНІВ У ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Повторність злочинів, яка у вітчизняному кримінальному праві вперше була визначена у ст. 32 Кримінального кодексу України 2001 р. (далі – КК України)¹, поряд із сукупністю та рецидивом, є одним з типових проявів множинності злочинів. Поняття «множинність злочинів» вживається у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі з кінця 1960-х рр. як *родове поняття*, що відображає відносно самостійне кримінально-правове явище, яке у найбільш загальному вигляді може бути визначене як вчинення однією особою кількох злочинів, що має кримінально-правове значення. На думку С. Д. Шапченка², яку автор з деякими уточненнями підтримує, множинність злочинів, як родове поняття, передбачає наявність таких основних (істотних та обов'язкових) ознак:

- 1) множинність злочинів – це різновид суспільно небезпечної поведінки однієї і тієї самої особи;
- 2) суспільно небезпечна поведінка особи у поєднанні з іншими фактичними обставинами відповідає кільком (двом або більше) окремим юридичним складам злочинів;
- 3) суспільно небезпечна поведінка особи, що відповідає кільком юридичним складам злочинів, з урахуванням нормативного змісту відповідних положень кримінального права України не може визнаватись одиничним (єдиним) злочином;
- 4) за кожний із вчинених злочинів особа несе або має нести окрему кримінальну відповідальність;
- 5) передбачені законом кримінально-правові наслідки кожного з вчинених злочинів певною мірою впливають на зміст та (або) обсяг сукупної кримінальної відповідальності особи.

Сформульовані основні ознаки поняття множинності злочинів, на наш погляд, відображають кримінально-правовий зміст даного явища достатньою мірою та можуть бути використані в якості *родових ознак*, тобто таких ознак, які притаманні усім проявам множинності злочинів, в тому числі й передбаченим у розділі VII Загальної частини КК України – повторності, сукупності та рецидиву.

В свою чергу, основний кримінально-правовий зміст кожного із зазначених проявів множинності злочинів може бути визначений шляхом: а) виокремлення специфічних ознак даного прояву; б) конкретизації окремих родових ознак множинності злочинів, актуальної для даного прояву; в) системного поєднання родових ознак множинності злочинів (у тому числі конкретизованих) зі специфічними для даного прояву ознаками.

Основною метою даної статті стало визначення та дослідження специфічних ознак, які є характерними саме для повторності злочинів і входять до її основного кримінально-правового змісту.

Проведене дослідження показало, що у науковій літературі різних історичних періодів специфічними ознаками повторності злочинів називають *неодночасність* їх вчинення, а також певні *особливості* самих злочинів. Ми не можемо не зазначити того, що, наприклад, І. О. Зінченко³, виокремлює ще одну, третю, специфічну ознаку повторності злочинів – *«не має значення, чи була особа засуджена за раніше вчинений злочин»*. Очевидно, з формально-логічної точки зору таке виокремлення можливе, однак, на наш погляд, у даному випадку йдеться про конкретизацію однієї з родових ознак множинності злочинів, а саме – «за кожний з вчинених злочинів особа несе або має нести окрему кримінальну відповідальність».

1. Неодночасність вчинення злочинів. Дана ознака, як специфічна саме для повторності злочинів, однозначно підтримувалася і підтримується багатьма науковцями (В. П. Малков, Н. Б. Алієв, Г. Г. Криволапов, М. І. Бажанов, І. Б. Агаєв, С. Д. Шапченко, І. О. Зінченко та ін.)⁴. Вона є важливою, передусім, для розмежування повторності злочинів та їх ідеальної сукупності, в межах якої особа вчиняє декілька злочинів одним діянням.

Необхідно зауважити, що будь-який злочин має часові характеристики – початковий та кінцевий моменти. При вирішенні питання про наявність чи відсутність повторності юридичним орієнтиром мають виступати не кінцеві моменти вчинених злочинів і навіть не кінцевий момент злочину, що розпочався раніше, та

початковий момент того, що розпочався пізніше, а початкові моменти обох злочинів, адже «повторним» має визнаватися той злочин, який розпочато пізніше, тобто початковий момент якого настав пізніше початкового моменту іншого злочину.

Залежно від того, коли саме мав місце початковий момент наступного злочину (до настання кінцевого моменту попереднього злочину чи після нього), можна виокремити два основні варіанти неодноточасного вчинення злочинів:

1. Початковий момент наступного злочину настав після кінцевого моменту попереднього злочину, тобто після того, як вчинення попереднього злочинного діяння завершено. Такий варіант неодноточасного вчинення злочину є найбільш поширеним та досить простим з точки зору кваліфікації злочинів. У даному випадку перший злочин, як правило, є закінченим, в той час як другий злочин може бути закінченим або припиненим на стадії готування або замаху.

2. Початковий момент наступного злочину настав після початкового моменту попереднього злочину, але ще до того, як його вчинення завершено. При цьому для визнання злочинів такими, що вчинені неодноточасно, не має значення:

а) чи будуть обидва злочини в подальшому закінченими, чи їх буде припинено на стадії готування або замаху;

б) як співвідносяться між собою за часовими характеристиками кінцеві моменти обох злочинів (збігатимуться, раніше настане кінцевий момент попереднього злочину чи раніше настане кінцевий момент наступного злочину).

Отже, неодноточасність вчинення злочинів, як специфічна ознака їх повторності, є обов'язковою і полягає у тому, що за часовими характеристиками не збігаються саме початкові моменти часу вчинення тих злочинів, що утворюють множинність.

2. Особливості окремих злочинів, що утворюють повторність. Дана ознака, як специфічна для повторності злочинів, розглядається майже всіма науковцями і використовується для розмежування повторності злочинів із тими проявами реальної сукупності злочинів, які до неї не належать.

Український законодавець обрав та закріпив у КК України таку модель повторності злочинів, за якою повторність можуть утворювати як злочини одного виду (тотожні злочини), так і однорідні злочини.

Під поняттям «*тотожні злочини*», а саме така назва злочинів одного виду зустрічається майже в усіх джерелах, розуміють злочини, які у кримінальному законодавстві, за загальним правилом, передбачені окремою статтею під однією назвою. Прикладами таких злочинів є зґвалтування, хуліганство.

Окрім цього основного орієнтиру в теорії кримінального права виокремлюють ще декілька додаткових орієнтирів: а) орієнтир теоретичного змісту – юридичний склад вчинених злочинів; б) нормативний орієнтир – формулювання «*злочини передбачаються однією і тією ж статтею або частиною статті*».

Власне, з приводу теоретичного орієнтиру (юридичного складу злочину) можна сказати, що він не є універсальним саме тому, що юридичний склад може бути у двох злочинах різним, а злочини тим не менш можуть розглядатися як тотожні. На підтвердження обґрунтованості позиції, відповідно до якої злочинами одного виду (тотожними злочинами) можуть бути й злочини з різним юридичним складом, в тому числі й ті, що передбачені різними статтями Особливої частини КК України, якщо йдеться про один і той самий тип (різновид) суспільно небезпечної поведінки, наведемо такі приклади:

1) у Кримінальному кодексі України (УРСР) 1960 р. (далі – КК 1960 р.)⁵ умисне вбивство без обтяжуючих обставин було передбачене ст. 94, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах – ст. 93, а в КК 2001 р. обидва ці різновиди передбачені однією статтею – ст. 115;

2) у п. 13 ч. 2 ст. 115 КК 2001 р. вживається формулювання «...особою, яка раніше вчинила умисне вбивство...», при цьому традиційно воно охоплює як злочини, передбачені ст.ст. 58, 59, 60, 93, 94, 190-1 чи п. «в» ст. 234 КК 1960 р., так і злочини, передбачені ст.ст. 112, 115, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, 443 та ч. 2 ст. 438 КК 2001 р.*

Певні зауваження можна зробити і щодо орієнтиру, який на нормативному рівні (наприклад, у ч. 1 ст. 32 КК 2001 р.) виражається формулюванням «...злочини, передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу...». Тут варто насамперед вказати на одну проблему, на яку у свій час звертав увагу ще В. П. Малков⁶ та на якій наголошує С. Д. Шапченко⁷ Дійсно, у переважній більшості випадків злочини одного виду – це злочини, передбачені однією і тією самою статтею Особливої частини КК. Однак в Особливій частині КК є кілька статей, окремі частини яких передбачають такі різновиди злочинної поведінки, які злочинами одного виду назвати навряд чи можна. Це, зокрема, ст.ст. 109, 143, 158, 357, 358 КК. Наприклад, достатньо сумнівним видається визнання передбаченої ч. 4 ст. 143 КК незаконної торгівлі органами або тканинами людини злочином одного виду з передбаченими у ч. 1 та 2 цієї статті конкретними різновидами порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. По суті, в цьому разі відповідні різновиди злочинної поведінки мають розглядатися не як злочини одного виду, а, очевидно, як однорідні злочини.

* Між іншим, у цьому плані досить суперечливими є окремі положення ч. 2 ст. 22 КК України 2001 р. Так, законодавець окремо виділяє умисні вбивства (ст.ст. 115–117) і посягання на життя (ст.ст. 112, 348, 379, 400, 443 КК), хоча очевидно, що йдеться про один і той самий тип (різновид) суспільно небезпечної поведінки – умисне позбавлення життя іншої людини. Водночас, наприклад, поняттям «умисні тяжкі тілесні ушкодження» охоплюються як злочин, передбачений статтею 121, так і злочини, передбачені частинами третіми ст.ст. 345, 346, 350, 377, 398 КК.

Інший приклад – ст. 109 КК України, що містить три частини. У ч. 1 ст. 109 КК України передбачено дії, які вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій. У ч. 2 ст. 109 КК України передбачено публічні *заклики* до зазначених вище дій та розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення вказаних дій. По суті, у ч. 1 та ч. 2 однієї і тієї ж статті передбачено декілька різновидів злочинної поведінки, які є різними за характером самого діяння – конкретні дії та заклики до їх вчинення. Показовим в цьому плані є те, що в ст. 109 КК законодавець передбачає таку кваліфікуючу ознаку, як «повторно», лише щодо «закликів». Такий самий підхід проводить законодавець і в ст. 358 КК України.

Таким чином, з приводу «формального» орієнтиру «тотожності» злочинів, який виражений формулюванням «...злочини, передбачені тією самою статтею або частиною статті цього Кодексу...» варто сказати, що його в якості універсального орієнтиру на нормативному рівні без певних застережень використовувати не можна, оскільки:

1) тотожними злочинами можуть бути і злочини, які передбачені різними статтями Особливої частини як КК 2001 р., так і КК 1960 р. (наприклад – умисне позбавлення життя);

2) частини, з яких складається та чи інша стаття Особливої частини КК, не у всіх абсолютно випадках передбачають один і той самий тип злочинної поведінки; існують випадки, коли вони передбачають злочини не одного виду, а однорідні злочини (наприклад, ст.ст. 109, 143, 158, 357, 358 КК).

Під поняттям «*однорідні злочини*» розуміють вчинення декількох подібних злочинів, які у кримінальному законодавстві, за загальним правилом, передбачено різними статтями Особливої частини КК за наявності певної спеціальної вказівки законодавця. Прикладами такого підходу є вчинення згвалтування особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст.ст. 153–155 КК України.

За найбільш розповсюдженою теоретичною точкою зору однорідними злочинами визнаються такі злочини, які посягають на однакові або подібні безпосередні об'єкти і вчинені з однією формою вини (обидва умисно або необережно)⁸. Цей підхід знайшов відображення в п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду СРСР. «Про практику призначення судами покарання у випадку вчинення нового однорідного чи не менш тяжкого злочину» від 3 грудня 1962 року⁹. І хоча відповідне роз'яснення формально вже давно не має чинності, як зазначають М. І. Бажанов¹⁰, а також І. О. Зінченко та В. І. Тютюгін¹¹, практика все одно орієнтується на нього при вирішенні даного питання. Тобто, виходячи з вищезазначеного, основним теоретичним орієнтиром однорідності злочинів виступає однаковий або подібний безпосередній об'єкт злочину, а додатковим теоретичним орієнтиром – одна форма вини.

У свою чергу, нормативним орієнтиром однорідності злочинів є спеціальна вказівка законодавця, тобто законодавець у Особливій частині КК прямо передбачає певні випадки однорідності злочинів. Але, чи дотримується сам законодавець при позначенні повторності, яку утворюють визначені ним злочини, зазначених теоретичних орієнтирів і чи можуть ці теоретичні орієнтири взагалі бути реальними та універсальними?

З'ясовуючи, чи дійсно у всіх випадках законодавець дотримується тих теоретичних орієнтирів, що зазначені вище, ми дійшли наступних висновків.

По-перше, безпосередні об'єкти тих злочинів, які позначені законодавцем як однорідні, можуть бути не однаковими і навіть не подібними. Наприклад, законодавець прямо передбачає у примітці до ст. 185 КК за ознакою «повторно» і ст. 262 КК, тобто однорідними злочинами є проста крадіжка (ч. 1 ст. 185 КК) та викрадення вибухових пристроїв (ч. 1 ст. 262 КК), де безпосереднім об'єктом злочину в першому випадку є право власності на майно, а в другому – громадська безпека. Можливо, і варто говорити про те, що право власності в другому випадку порушується також (додатковий безпосередній об'єкт злочину), однак основні безпосередні об'єкти обох злочинів все ж є різними. Визначальною характеристикою, яка робить обидва злочини однорідними, є подібні ознаки діяння. У КК 1960 р., наприклад, вони виражалися поняттям «розкрадення».

Таким чином, однаковий або подібний безпосередній об'єкт злочину не може виступати єдиним (основним) показником однорідності злочинів тому, що це не відповідає реальній дійсності.

По-друге, щодо додаткового теоретичного орієнтиру – форми вини, також виникають певні сумніви. Звичайно, умисне вчинення подібних злочинів не викликає запитань, однак цього не можна сказати про їх необережне вчинення. Чи можуть розглядатися як однорідні злочини, схожі за об'єктивними ознаками, але вчинені необережно? Чи можуть розглядатися як однорідні злочини, подібні за об'єктивною стороною, але перший злочин є необережним, а другий – умисним? Такі запитання виникають тому, що проблему повторності необережних злочинів (і злочинів одного виду, і однорідних злочинів) у теорії кримінального права однозначно не вирішено, через що, можливо, використання даного теоретичного орієнтиру, навіть у якості додаткового, є достатньо проблемним.

Таким чином, традиційні теоретичні орієнтири однорідності злочинів на сьогоднішній день не є ані універсальними, ані реальними. Відтак, існує проблема пошуку інших, більш об'єктивних та реальних теоретичних орієнтирів, яка, на наш погляд, має вирішуватись у межах окремого дослідження.

Отже, виходячи із викладеного вище можемо зробити такі висновки.

1. Кримінально-правовий зміст такого прояву множинності злочинів, як їх повторність, утворюється завдяки: а) виокремленню специфічних ознак даного прояву; б) конкретизації окремих родових ознак множинності злочинів, актуальної для даного прояву; в) системного поєднання родових ознак множинності злочинів (у тому числі конкретизованих) зі специфічними для даного прояву ознаками.

2. Специфічними ознаками повторності злочинів у науковій літературі різних історичних періодів називають *неодноразовість* їх вчинення, а також певні *особливості* самих злочинів. Виокремлення третьої специфічної ознаки повторності злочинів – «не має значення, чи була особа засуджена за раніше вчинений злочин» – з формально-логічної точки зору можливе, однак, на наш погляд, у даному випадку йдеться про конкретизацію однієї з родових ознак множинності злочинів – «за кожний з вчинених злочинів особа несе або має нести окрему кримінальну відповідальність».

3. Неодноразовість вчинення злочинів, як специфічна ознака повторності, є обов'язковою і полягає у тому, що за часовими характеристиками не збігаються саме початкові моменти часу вчинення тих злочинів, що утворюють множинність. Дана ознака є необхідною насамперед для розмежування повторності злочинів та їх ідеальної сукупності, в межах якої особа вчиняє декілька злочинів одним діянням.

4. Специфічна ознака – особливості самих злочинів, що утворюють повторність, – відповідно до тієї моделі повторності злочинів, яку закріплено у КК України, полягає у тому, що повторність утворюється злочинами одного виду (тотожними злочинами) або однорідними злочинами. Нині існує проблема пошуку універсальних орієнтирів для виокремлення та оптимального нормативного відображення як злочинів одного виду (тотожних злочинів), так і однорідних злочинів.

5. Дослідження показало, що злочини одного виду (тотожні злочини) можуть мати різний юридичний склад та передбачатися різними статтями КК України 1960 та 2000 років. Окрім цього, частини, з яких складається та чи інша стаття Особливої частини КК, не у всіх абсолютно випадках передбачають один і той самий тип злочинної поведінки; існують випадки, коли вони передбачають злочини не одного виду, а однорідні злочини (наприклад, ст.ст. 109, 143, 158, 357, 358 КК).

6. У свою чергу, ті злочини, які позначені у КК України як однорідні, можуть мати різні безпосередні об'єкти злочину, а використання однієї й тієї форми вини в якості додаткового теоретичного орієнтиру робить цей орієнтир занадто загальним і до певної міри спірним. На сьогоднішній день основним орієнтиром визнання злочинів однорідними злочинів залишається спеціальна вказівка законодавця.

¹ Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 25 травн. 2012 року: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – С. 216. – (Кодекси України).

² Шапченко С. Д. Курс лекцій з кримінального права України. Загальна частина. Множинність злочинів. [Рукопис] / Сергій Дмитрович Шапченко. – К., 2013. – 24 с. – С. 2–3.

³ Зінченко І. О. Види множинності злочинів: кримінально-правовий зміст і співвідношення : науковий нарис / За наук. ред. проф. Тютюгіна В. І. – Х.: Юрайт, 2012. – 64 с. – С. 8.

⁴ Малков В. П. Повторность преступлений (понятие и уголовно-правовое значение) / В. П. Малков. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1970. – 173 с. – С. 26–27; Алиев Н. Б. Повторность и рецидив преступлений по советскому уголовному праву / Н. Б. Алиев – Махачкала: Изд-во Даггосуниверситета им. В. И. Ленина, 1978. – 118 с. – С. 8; Криволапов Г. Г. Множественность преступлений по советскому уголовному праву: Учеб. пособ. / Г. Г. Криволапов – М.: Академия МВД СССР, 1974. – 48 с. – С. 15–16; Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с. – С. 260; Агаєв оглы И. Б. Юридические признаки повторности преступлений // Уголовное право. 2005. № 4. – С. 4–7; Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. – К.: А.С.К., 2006. – 848 с. (Нормат. док. та комент.) – С. 71; Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: Монографія / За заг. ред. проф. Тютюгіна В. І. – Х.: Фінн, 2008. – 336 с. – С. 107–109; Зінченко І. О. Види множинності злочинів: кримінально-правовий зміст і співвідношення : науковий нарис / За наук. ред. проф. Тютюгіна В. І. – Х.: Юрайт, 2012. – 64 с. – С. 8.

⁵ Кримінальний кодекс України: Затв. Законом Української РСР від 28 грудня 1960 р. // Оф. вид. – К.: Парламентське видання, 1997. – 167 с.

⁶ Малков В. П. Повторность преступлений (понятие и уголовно-правовое значение) / В. П. Малков. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1970. – 173 с. – С. 30.

⁷ Шапченко С. Д. Вказана праця. – С. 5.

⁸ Зінченко О. І., Тютюгін В. І. Вказана праця. – С. 100.

⁹ Сборник постановлений Пленума Верховного Суда СССР (1924–1963). – М., 1964. – 479 с. – С. 224.

¹⁰ Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. – Х.: Право, 2000. – 128 с. – С. 55.

¹¹ Зінченко О. І., Тютюгін В. І. Вказана праця. – С. 100.

Резюме

Колос О. В. Специфічні ознаки повторності злочинів у теорії кримінального права.

Дана стаття присвячена вивченню інституту множинності злочинів у кримінальному праві України. Поняття «множинність злочинів» живається у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі з кінця 1960-х рр. як родове поняття, що охоплює відносно самостійне кримінально-правове явище – вчинення однією особою кількох злочинів. Власне, «родовим» поняттям воно є тому, що ним охоплюються менші за обсягом поняття, зокрема такі, як повторність, сукупність та рецидив. У статті викладено результати дослідження кримінально-правового змісту специфічних ознак повторності злочинів, які виділяються в теорії кримінального права – неодноразового вчинення злочинів та особливостей самих злочинів, що утворюють повторність.

Ключові слова: множинність злочинів, повторність злочинів, специфічні ознаки повторності злочинів.

Резюме

Колос О. В. Специфические признаки повторности преступлений в теории уголовного права.

Данная статья посвящена изучению института множественности преступлений в уголовном праве Украины. Понятие «множественность преступлений» употребляется в отечественной и зарубежной юридической литературе с конца 1960-х годов как родовое понятие, охватывающее относительно самостоятельное уголовно-правовое явление – совершение одним лицом нескольких преступлений. Собственно «родовым» понятием оно является потому, что им охватываются меньшие по объему понятия, в частности, такие, как повторность, совокупность и рецидив. В статье изложены результаты исследования уголовно-правового содержания специфических признаков повторности преступлений, которые выделяются в теории уголовного права – одновременного совершения преступлений и особенностей самих преступлений, образующих повторность.

Ключевые слова: множественность преступлений, повторность преступлений, специфические признаки повторности преступлений.

Summary

Kolos O. The specific features of repetition of crimes in the theory of criminal law.

This article is devoted to the study of the Institute multiple of crimes in the criminal law of Ukraine. The term «multiplicity of crimes» is used in the domestic and foreign legal literature since the late 1960-s as a generic term covering a relatively independent criminal-legal phenomenon – one person commits a crime. Actually «generic» it is because they are covered by a smaller volume of the concept, in particular, such as the repetition, the totality and relapse. The results of the criminal-law content of specific features of repetition of crimes that are distinguished in the theory of criminal law – non-simultaneous committing of the crimes and the peculiarities of the crimes that form repetition are in the article.

Key words: multiplicity of crimes, repetition of crimes, specific features of repetition of crimes.

Отримано 7.06.2013

УДК [343.35: 343.974] (477) (045)

М. І. МАРИЧ

Марія Іванівна Марич, здобувач Київського університету права НАН України

ЧИННИКИ КОРУПЦІЇ ТА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Корупція – явище, властиве для будь-якої держави, незалежно від соціально-економічної формації і форми правління. Проте особливу актуальність проблеми корупції і боротьби з нею набувають у періоди здійснення реформ, що супроводжуються зазвичай високою соціальною напруженістю й економічною нестабільністю. Тому особливо високий рівень корупції у країнах із явно вираженими кризовими явищами в економіці, що характерно зараз і для сучасної України.

У зв'язку з цим корупція, як невід'ємна частина інфраструктури організованої злочинності, проявляється насамперед у сфері економіки та охоплює усі форми службових зловживань, при яких посадові особи використовують свої владні й інші повноваження з корисливою або іншою особистою заінтересованістю.

Відзначаючи небезпечність тенденції проникнення представників організованої злочинності в органи державної влади і особливо зростання представників влади з організованою злочинністю, П. Д. Біленчук, С. Є. Єркенов та А. В. Кофанов констатують, що таким чином у нас розвивається процес – від грошей до влади і від влади до грошей, коли не лише злочинці можуть перетворюватися на владу, але й представники влади можуть ставати злочинцями¹.

Причини та умови корупційних діянь – це чинники, які, перебуваючи у прямому причинному зв'язку з корупційним діянням, породжують його чи сприяють його вчиненню². Успішній протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою, такі чинники, як відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

При цьому акцент робиться саме на усуненні причин, а не на боротьбі з конкретними проявами корупції. Так, для правових систем деяких розвинутих країн узагалі не характерно використання в законодавстві терміна «боротьба» – законодавці закладають в нормативно-правовому акті принципи попередження правопорушень, які стосуються певної сфери діяльності.

Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем, запроваджених у межах Організації Об'єднаних Націй, Радою